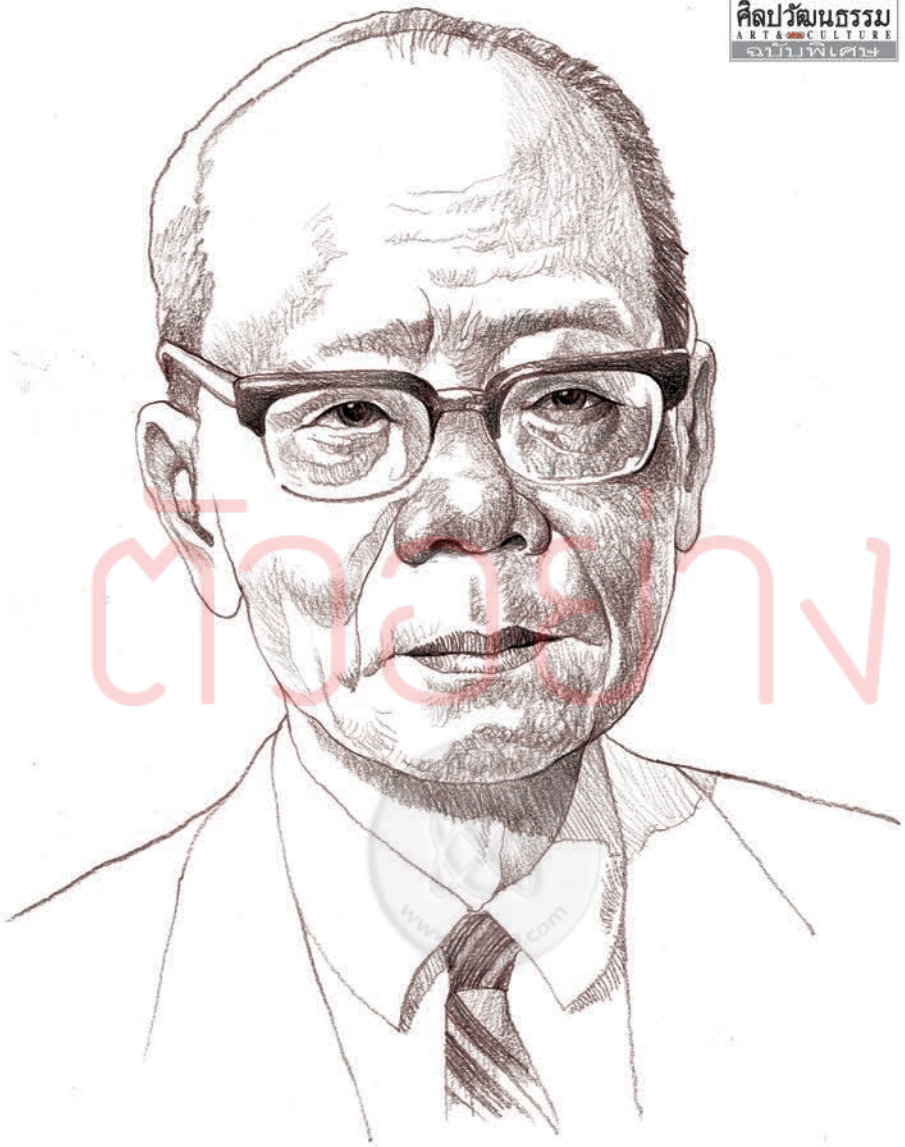

พระยาอนุমানราชธน

ปราชญ์สามัญชน

ผู้นิรมิต “ความเป็นไทย”

ศาสตราจารย์สายชล สัตยานุรักษ์

ศ.ดร.เกรก เจ เรย์โนลด์ส์ : คำนิยม

พระยาอนุมานราชธน
ปราชญ์สามัญชนผู้นิรมิต
“ความเป็นไทย”

ตัวอย่าง

พระยาอนุนานราชธน รักษาการในตำแหน่งนายกราชบัณฑิตยสถาน

พระยาอนูมานราชชน
ปราชญ์สามัญชนผู้ริเริ่ม
“ความเป็นไทย”

ศาสตราจารย์สายชล ตัตยานุรักษ์

ตัวอย่าง

ราคา ๒๓๐ บาท

ภาพจากปก

พระยาอนุนามราชชน
ฉายเส้นโดย สุลักษณ์ บุญปาน

ตัวอักษร

ตัวอักษร

ตัวอักษร

ตัวอักษร

ตัวอักษร

ตัวอักษร

พระยาอนุนามราชชน ปราชญ์สามัญชนผู้นิรมิต “ความเป็นไทย” ศาสตราจารย์สายชล สัตยานุรักษ์

พิมพ์ครั้งแรก : มีนาคม ๒๕๕๖

ราคา ๒๓๐ บาท

ข้อมูลทางบรรณานุกรม

ศาสตราจารย์สายชล สัตยานุรักษ์.

พระยาอนุนามราชชน

ปราชญ์สามัญชนผู้นิรมิต “ความเป็นไทย”.

กรุงเทพฯ : มติชน, ๒๕๕๖.

๒๗๖ หน้า : ภาพประกอบ.

๑. อนุนามราชชน, พระยา-ชีวประวัติ I. ชื่อเรื่อง 923.7

ISBN 978 - 974 - 02 - 1091 - 7

สำนักพิมพ์มติชน

- ที่ปรึกษาสำนักพิมพ์ : สุพจน์ แจ้งเร็ว, จุฬาลักษณ์ ภูเกิด, นงนุช สิงหเดชะ
- ผู้จัดการสำนักพิมพ์ : กิตติวรรณ เทิงวิเศษ
- รองผู้จัดการสำนักพิมพ์ : รุจิรัตน์ ทิมวัฒน์
- บรรณาธิการบริหาร : สุลักษณ์ บุญปาน
- หัวหน้ากองบรรณาธิการ : อพิสิทธิ์ วีระจากรวรรณ
- พิสูจน์อักษร : ชาติช่วง ระวิน | พัทนลิน อินทรหอม
- ศิลปกรรม : นุสรา สมบูรณ์รัตน์
- ออกแบบปก : สุลักษณ์ บุญปาน
- ประชาสัมพันธ์ : ดังฤดี ศรีโพธิ์

บริษัท มติชน จำกัด (มหาชน) : ๑๒ ถนนเทศบาลนฤมาล

ประชาชนิเวศน์ ๑ เขตจตุจักร กรุงเทพฯ ๑๐๙๐๐

โทรศัพท์ ๐-๒๕๔๐-๐๐๒๑ ต่อ ๑๓๓๕

โทรสาร ๐-๒๕๔๙-๕๔๑๘

แม่พิมพ์สี-ขาวดำ : กองพิมพ์สี บริษัท มติชน จำกัด (มหาชน)

๑๒ ถนนเทศบาลนฤมาล ประชาชนิเวศน์ ๑ เขตจตุจักร กรุงเทพฯ

๑๐๙๐๐ โทรศัพท์ ๐-๒๕๔๐-๐๐๒๑ ต่อ ๒๔๐๐-๒๔๐๒

พิมพ์ที่ : โรงพิมพ์มติชนปากเกร็ด ๒๗/๑ หมู่ ๕ ถนนสุขาประชา

สรรค์ ๒ ตำบลบางพูด อำเภอปากเกร็ด นนทบุรี ๑๑๑๒๐

โทรศัพท์ ๐-๒๕๔๔-๒๑๓๓, ๐-๒๕๔๒-๐๕๙๖

โทรสาร ๐-๒๕๔๒-๐๕๙๗

จัดจำหน่ายโดย : บริษัท งานดี จำกัด (ในเครือมติชน) ๑๒ ถนน

เทศบาลนฤมาล ประชาชนิเวศน์ ๑ เขตจตุจักร กรุงเทพฯ ๑๐๙๐๐

โทรศัพท์ ๐-๒๕๔๐-๐๐๒๑ ต่อ ๓๓๕๐, ๓๓๕๑

โทรสาร ๐-๒๕๔๑-๙๐๑๒

Matchon Publishing House a division of Matchon Public Co., Ltd.

12 Tethsabannueman Rd, Prachanivate 1, Chatuchak, Bangkok 10900

Thailand

พระยาอนุমানราชธน เมื่อครั้งทำงานที่กรมศุลกากร

สารบัญ

พระยาอนูมานราชชน
ปราชญ์สามัญชนผู้มีมิต “ความเป็นไทย”

คำนิยม	(๙)
คำนำ	(๑๒)

๑ บทนำ	๓
--------	---

๒ ภูมิหลังและพื้นฐานความคิด ของพระยาอนูมานราชชน	๑๕
บุคลิกภาพและความคิดทั่วไปของพระยาอนูมานราชชน	๓๖

๓ การตอบสนองนโยบายทางการเมืองและวัฒนธรรมของ รัฐบาลจอมพล ป. พิบูลสงคราม ในทศวรรษ ๒๔๙๐	๕๗
การนิยาม “ชาติไทย” และ “ความเป็นไทย” ในทศวรรษ ๒๔๙๐	๖๕
เรื่องสำคัญที่พระยาอนูมานราชชนเน้นในทศวรรษ ๒๔๙๐	๗๐
- อาณาบริเวณของ “คนเชื้อชาติไทย” ที่ควรรวมเป็น “แผ่นดินเดียว”	๗๐
- ความเหมือนของคำไทยและคำจีนที่แสดงว่าคนจีนเคยเป็นคนไทย	๗๘
- การเน้นความสำคัญของ “ภาษาไทย”	๘๕
- การผลิตซ้ำ “คุณธรรม” ของคนใน “ชาติไทย”	๙๐
- การสร้าง “ความรู้” เพื่อทำให้ฝรั่งเศสและอังกฤษเป็นชาติศัตรู	๙๕

๔ การนิยาม “ชาติไทย” และ “ความเป็นไทย”

ในทศวรรษ ๒๔๙๐

๑๑๗

การเคลื่อนไหวทางการเมืองวัฒนธรรมในสังคมไทย

ในทศวรรษ ๒๔๙๐

๑๑๙

การสร้างความรู้ทางวัฒนธรรมในทศวรรษ ๒๔๙๐

๑๒๙

- ผลงานเกี่ยวกับพระมหากษัตริย์ในทศวรรษ ๒๔๙๐

๑๓๓

- การสร้าง “ความรู้” เกี่ยวกับประเพณีและวัฒนธรรมชาวบ้าน

๑๓๕

- การสร้างมโนทัศน์ “ชนบทไทยนี้ดี” และ “สังคมชาวนา”

๑๔๐

- ความสำคัญของภาษาถิ่น

๑๔๗

การกำหนดแนวทางใหม่ในการดำเนินนโยบายวัฒนธรรม

๑๕๐

การเสริมสร้าง “คุณธรรม” เพื่อชาติและผู้นำแห่งชาติ

๑๕๗

๕ การเสนอความรู้เกี่ยวกับสังคมและวัฒนธรรมไทย

ในทศวรรษ ๒๕๐๐-๒๕๑๐

๑๗๕

การนิยาม “ประชาชาติไทย” และ “วัฒนธรรมไทย”

ในทศวรรษ ๒๕๐๐

๑๘๐

การแบ่งชั้นทางวัฒนธรรม

๑๘๕

การสร้างมโนทัศน์เกี่ยวกับศาสนาต่างๆ

๒๐๒

การทำให้วัฒนธรรมของชาวบ้านเป็นส่วนหนึ่งของ

“วัฒนธรรมไทย”

๒๐๗

การวางรากฐานวิถีดคิดเกี่ยวกับการพัฒนาชนบท

๒๑๓

การสร้างความรู้เพื่อให้คนไทยเห็นคุณค่าของ “อดีต”

๒๑๕

๖ บทสรุป

๒๓๕

บรรณานุกรม

๒๔๖

คำนิยม

พระยาอนุমানราชชน

ปราชญ์สามัญชนผู้นิรมิต “ความเป็นไทย”

ไม่ว่าจะเป็นคนรุ่นไหน ต่างก็ต้องศึกษางานของพระยาอนุมานราชชน-มมพุดอย่างนี้เพราะอะไร เพราะพระยาอนุมานฯ เป็นผู้รักขามรดกของอดีตไว้ในงานนิพนธ์จำนวนมาก ในยุคของท่าน ท่านสร้างความรู้ใหม่ๆ ที่สำคัญ และเป็นปราชญ์ที่อยู่ตรงจุดเชื่อมโยงของประวัติศาสตร์ก่อนและหลังการปฏิวัติ พ.ศ. ๒๔๗๕ แม้จะสอนอยู่ที่จุฬาฯ ช่วงทศวรรษสุดท้ายของชีวิต แต่ตลอดชีวิตของพระยาอนุมานฯ ท่านเป็นปัญญาชนสาธารณะ เป็นนักมานุษยวิทยาไร้สำนักผู้สรรค์สร้างรูปแบบของสังคมที่เรายังสังเกตเห็นได้ในวันนี้

แม้จะเห็นได้ว่า พระยาอนุมานฯ มีชีวิตอันสมถะเรียบง่าย แต่ท่านทำงานใกล้ชิดกับผู้มีฐานะและยศถาบรรดาศักดิ์สูง ทั้งเจ้านายในสมัยสมบูรณาญาสิทธิราชย์ ทั้งนายกรัฐมนตรีทหารและพลเรือน ท่านเชื่อมโยงระบบเดิมกับระบบใหม่ และทำหน้าที่ในการจรรโลงพิทักษ์รักษาโครงสร้างสังคมแบบแบ่งคนออกเป็นลำดับชั้น และโครงสร้างการเมืองแบบรวมศูนย์อำนาจ ในสมัยจอมพล ป. พิบูลสงคราม ผลงานของท่านมีบทบาทต่อนโยบายของรัฐบาล พอล่วงถึงทศวรรษ ๒๔๙๐ ไม่น่าประหลาดใจว่าพระยาอนุมานฯ จะตอบโต้กับฝ่ายซ้าย แต่ท่านเองก็ไม่ได้มีส่วนโดยตรงในการฟื้นฟูอุดมการณ์กษัตริย์นิยม ต่างจากปัญญาชนกระแสหลักส่วนใหญ่ ที่มุ่งฟื้นฟูอุดมการณ์ราชาชาตินิยมกันอย่างกว้างขวาง

แม้ว่าพระยาอนุมานฯ จะไม่ได้เน้นว่าพระมหากษัตริย์เป็นหัวใจของ “ความเป็นไทย” แต่ท่านก็ได้ช่วยสถาปนาอุดมคติแบบพ่อขุน เช่นเดียวกับพ่อขุนรามคำแหงที่ทรงอุปถัมภ์ประชาชน อันเป็นรูปแบบสำหรับผู้ปกครองไทยต่อๆ มา พระยาอนุมานฯ ได้เน้นภาพ “พ่อของราษฎร” ซึ่งปกครองแบบ “พ่อปกครองลูก” ภาพนี้ทำให้ผมนึกถึงเรื่องเชื้อชาติและตระกูลของพระยาอนุมานฯ ในฐานะลูกจีน ที่ได้นำเอามโนทัศน์เชิงจิตเกี่ยวกับการปกครองแบบ “พ่อ” มาใช้ในสมัยจอมพล ป. รูปแบบ “พ่อปกครองลูก” นี้สอดคล้องกับอุดมคติเชิงจิตที่เน้นหน้าที่และสิทธิของพ่อในการปกครองทั้งลูกและทั้งประชาชน

โลกทรรศน์ของพระยาอนุมานฯ ถูกสร้างขึ้นในยุคที่จักรวรรดินิยมตะวันตกเข้ามาล่าเมืองขึ้นในทวีปเอเชีย เพื่อนบ้านรอบเมืองไทยที่เคยเป็นราชอาณาจักรที่มีอิสรภาพมาหลายร้อยปี ต่างก็ตกเป็นอาณานิคมเราปฏิเสธไม่ได้ว่าสถานการณ์นี้ส่งผลกระทบกระเทือนต่อผู้ปกครองรวมทั้งข้าราชการที่มีตำแหน่งสูงอย่างไม่ต้องสงสัย ผลงานของพระยาอนุมานฯ เป็นหนึ่งในหลายวิธีที่ชนชั้นปกครองในยุคนั้นตอบสนองกับสถานการณ์นี้ ทั้งในเชิงอุดมคติและยุทธศาสตร์ ท่านเป็นปัญญาชนคนหนึ่งที่ช่วยผู้นำในการสร้างประเทศให้มีอารยธรรมสูง เพื่อให้เหล่าผู้นำมั่นใจได้ว่าชาติไทยคือมหาอำนาจในแหลมทอง

ผลงานของพระยาอนุมานฯ ราชชนมมโหทธิพลในการปลูกฝังทัศนคติของชาวเมืองต่อชนบท ท่านวาดภาพชนบทต้นแบบอันอยู่ในความรู้สึคนึกคิดของคนไทยจนถึงวันนี้ ในโลกทรรศน์ของท่าน ผู้นำในเมืองเป็นผู้มีบุคลิกลักษณะเป็นอัจฉริยะ ส่วนหมู่บ้านชนบทยังอยู่ห่างไกลจากความเจริญ ความคิดนี้ทำให้คนในเมืองมองคนในชนบทแตกต่างและด้อยความเจริญ ชนบทมีธรรมชาติบริสุทธิ์ สงบสุข มีขนบธรรมเนียมประเพณีอันดีงาม ทั้งหมดนี้ย่อมทำให้ “เมืองไทยนี้ดี” แต่ในขณะเดียวกันชาวนาชาวไร่เป็นคนที่โง่งมง่าย เพราะฉะนั้นชนชั้นนำผู้มีปัญญา ความสามารถ และความรอบคอบเท่านั้น ที่มีหน้าที่พิจารณารักษาและบำรุงประเทศ พระยาอนุมานฯ ไม่นิยมระบอบประชาธิปไตยแบบเสียงข้างมาก แต่เน้นหน้าที่ของชนชั้นนำมากกว่าสิทธิของชนชั้นล่าง ทั้งนี้ด้วยเหตุว่าคนเรา “สูงต่ำ

คำชาวไม่เท่ากัน”

ศาสตราจารย์สายชล สัตยานุรักษ์ เป็นนักประวัติศาสตร์ดีเด่นที่มีความรู้กว้างขวาง โดยเฉพาะประวัติศาสตร์สมัยจักรวรรค์ และประวัติศาสตร์ความคิดทั้งกระแสหลักและกระแสรอง ไม่เป็นที่สงสัยเลยว่า อาจารย์สายชลรู้จักงานนิพนธ์ของพระยาอนุมานฯ เป็นอย่างดี ใช้ข้อมูลที่เป็นจดหมายเหตุ รวมทั้งหนังสืออีกจำนวนมาก อาจารย์ได้ขุดข้อเท็จจริงใหม่ๆ ขึ้นมานำเสนอ และวิเคราะห์งานของพระยาอนุมานฯ ทุกทศวรรษ เพื่อจะแสดงให้เห็นว่า งานนิพนธ์เหล่านี้เป็นองค์ความรู้ (oeuvre) อันหนึ่งอันเดียวกัน ที่สำคัญคือ หนังสือเล่มนี้ได้ช่วยเปิดให้เรามองทะลุเข้าไปเห็นวิถีคิดของผู้นำไทย

พระยาอนุมานฯ มิได้มีอำนาจการเมืองโดยตรง และอาจไม่ต้องทำให้คนทั้งหลายเห็นว่าท่านเกี่ยวข้องกับ “การเมือง” แต่ท่านมีอำนาจทางปัญญา และเป็นปัญญาชนคนสำคัญในจำนวนหยิบมือที่สถาปนาปรัชญาการเมือง สถาปนาวัฒนธรรมไทย หนังสือเล่มนี้วิเคราะห์วิจารณ์งานนิพนธ์ของท่าน แสดงให้เห็นถึงความซับซ้อนของความสัมพันธ์ระหว่างความรู้และอำนาจการเมือง อันเป็นความสัมพันธ์ที่หลีกเลี่ยงไม่ได้ ไม่ว่าจะในยุคใดก็ตาม

เมื่อผมมองสถานการณ์การเมืองไทยในปัจจุบัน ผมเห็นว่า ชื่อของพระยาอนุมานราชชน เป็นชื่อของนักทฤษฎีสังคมคนหนึ่งที่เราจะลืมไปไม่ได้เลยเป็นอันขาด

ศ.ดร.เกรก เจ เรย์โนลด์ส์

แคนเบอร์รา

ตุลาคม ๒๕๕๕

- 6 -

ล้านนาไทยมีกษัตริย์พระองค์หนึ่ง ชื่อพระยาเมรุราชเป็นกษัตริย์องค์ที่สร้างเมืองเชียงใหม่
กษัตริย์องค์นี้เป็นผู้ที่สามารถบริหารของพวกล้านนาได้ และเป็นราชสหายอันสนิทกับพระ
เจ้ารามคำแหงมหาราช คือพระร่วง เพราะฉะนั้น แดนที่ประเทศไทยในสมัยนี้จึงนับ
ได้ว่า ศพพญามังรายเป็นครั้งแรก แคว้นทั้งแคว้นนั้นมาโคกแยกออกเป็นสองตอน ตอน
บนอยู่ในปกครองของราชวงศ์พระยาเมรุราช ตอนใหญ่ในปกครองของราชวงศ์พระร่วง
สุโขทัย

นพ ๒๔๔๖ ๒๔๔๗

พ.ศ. ๑๘๙๓ พระเจ้าอยู่หัวซึ่งเป็นกษัตริย์ไทยสายพระเจ้านครเมือง ได้เสด็จจาก
เมืองหลวงมาสร้างกรุงศรีอยุธยา จึงเกิดเป็นไทยฝ่ายเหนือ คือกรุงสุโขทัย และไทย
ฝ่ายใต้ คือกรุงศรีอยุธยาขึ้น ถึง พ.ศ. ๑๙๒๑ กรุงศรีอยุธยาในแผ่นดินสมเด็จพระบรม
ราชาที่ ๑ ไท่แสนสุโขทัยมารวมกันเป็นประเทศเดียวและในรัชกาลสมเด็จพระบรมราชา
ที่ ๑ กรุงศรีอยุธยาได้ยกทัพไปตีประเทศกัมพูชาหรือเขมร ทั้งนี้ เนื่องมาจากเหตุประเทศ
เขมรยกทัพเข้ามาบูรณดินแดนไทยทางหัวเมืองตะนาวศรี ซึ่งเคยเป็นอาณาเขตของกรุง
ศรีอยุธยามาแต่ก่อน ต่อมาถึง พ.ศ. ๑๙๙๑ ในแผ่นดินสมเด็จพระบรมไตรโลกนาถ ได้มีการ
จัดระเบียบปกครองประเทศ แบ่งเป็นฝ่ายหน้าและฝ่ายหลัง กับได้ทรงพระราชกำหนด
กฎหมายต่าง ๆ ขึ้นอีกมากมาย เพราะฉะนั้น สมเด็จพระบรมไตรโลกนาถจึงเป็นพระมหากษัตริย์
ไทยพระองค์หนึ่ง ที่ทรงวางรากฐานระเบียบการปกครองของประเทศซึ่งใช้เป็นแบบฉบับต่อมา
จนกระทั่งถึงรัชกาลที่ ๕ ในสมัยกรุงรัตนโกสินทร์ ในสมัยเดียวกันนี้ ทางล้านนาไทยก็มีกษัตริย์
สำคัญองค์หนึ่งคือ ท้าวท้าวท้าว ซึ่งเป็นกษัตริย์กษัตริย์แห่งในสงครามไค้ทำการรบพุ่งกับสมเด็จพระ
บรมไตรโลกนาถหลายคราวไม่แพ้กัน พายุสงครามเป็นไมตรีกัน

พ.ศ. ๒๒๑๒ กรุงศรีอยุธยาเสียแก่พม่า ในระยะตอนนั้น พระสุริโยทัยเห็นสมเด็จพระ
พระจักรพรรดิ โคตรกรมขุนสมเด็จพระจักรพรรดิ คงเสด็จพระขรรค์ในกลางสนามรบราชคฤหา
พระสุริโยทัยจึงเป็นวีรสตรีของชาติไทยคนหนึ่ง ที่เป็แบบฉบับของหญิงไทย ซึ่งมีความกล้าหา
นกล้าใจเพื่อชาติไทยแท้ ประเทศไทยต้องเป็นประเทศราชขึ้นมาเป็นเวลา ๑๕ ปี จึงกลับ
เป็นเอกราชได้ด้วยพระเดชพระคุณสมเด็จพระนเรศวร

สมเด็จพระนเรศวรมหาราช เป็นหลานชายของพระสุริโยทัย ทรงเป็นกษัตริย์ที่มีวิชา
สามารถอย่างเยี่ยมยอด ควบคุมไพร่พลยกย่องว่าเป็นสมเด็จพระนเรศวรมหาราชพระองค์เอกสมัยกรุงศรี
อยุธยาเป็นราชธานี เสมอด้วยพระเจ้ารามคำแหงมหาราช ซึ่งเป็นมหาราชองค์เอกสมัยกรุง
สุโขทัยเป็นราชธานี ในระยะเดียวกันนี้ แคว้นล้านนาไทยตกไปเป็นประเทศราชขึ้นแก่พม่าด้วย
เหมือนกัน จนเหตุที่ต้องเสียบ้านเสียเมือง ก็เพราะชาวสามัคคีบริวารพากันไม่พอใจในพม่า
แล้วไปตั้งเอาพวกคางเมืองคางซาคีเข้ามาเกี่ยวข้องกับพม่า เป็นพยางค์ที่เรียกกันว่า ทัพคางคาง
คุมท้าวคางคาง เป็นเรื่องชกชิงเข้ามาในที่สุดก็อ่อนกำลังลง เป็ประตุ่มเมืองให้ศัตรูคางซาคี
มีโอกาสนำเข้าเข้าเมืองได้

กรุงศรีอยุธยาก็กลับคืนเป็นอิสระภายหลังได้เพราะด้วยพระบารมีพระนเรศวร

๒๔๔๖

ในพระราช

ลายมือของพระยาอนุমানราชธนะ ในการตรวจแก้ต้นฉบับ (ภาพจาก รวม
เรื่องของศาสตราจารย์ พระยาอนุমানราชธนะ ฉบับพิมพ์ดีดและลายมือตรวจแก้
กองวรรณกรรมและประวัติศาสตร์ กรมศิลปากร)

คำนำ

พระยาอนุมานราชชน
ปราชญ์สามัญชนผู้นิรมิต “ความเป็นไทย”

พระยาอนุมานราชชนเป็นนักปราชญ์ที่แตกต่างจากปัญญาชนอื่นๆ ในสังคมไทย ในแง่ที่ได้รับการยกย่องอย่างสูงจากทุกฝ่าย กล่าวคือ ปัญญาชนส่วนใหญ่ได้รับความเคารพยกย่องจากฝ่ายอนุรักษนิยม แต่กลับถูกมองในเชิงลบจากฝ่ายอื่นๆ และปัญญาชนบางท่านได้รับการเคารพยกย่องอย่างมากจากฝ่ายเสรีนิยม แต่ได้รับการประณามจากฝ่ายอนุรักษนิยม ส่วนพระยาอนุมานราชชนกลับยืนยงอยู่ในวงวิชาการและสังคมไทยอย่างสง่างามตลอดมา

ด้วยเหตุผลข้างต้นเพียงประการเดียว ก็ทำให้พระยาอนุมานราชชนและผลงานของท่านน่าสนใจเป็นพิเศษ แต่แท้ที่จริงแล้วมีเหตุผลอีกหลายข้อที่ทำให้ผลงานของพระยาอนุมานราชชนมีความสำคัญ เช่น ผลงานทางมานุษยวิทยาของท่านยังคงได้รับการยกย่องและการอ้างอิงจากนักวิชาการสืบมาจนถึงปัจจุบัน ผลงานของท่านแสดงให้เห็นถึงการผสมผสานระหว่างจารีตทางปัญญาของไทยกับจารีตทางปัญญาของตะวันตกอย่างชัดเจน และผลงานของท่านยังคงมีอิทธิพลอย่างสูงต่อวิธีคิดของคนไทยเกี่ยวกับ “สังคมและวัฒนธรรมไทย” เป็นต้น

ความสำคัญของพระยาอนุมานราชชนเห็นได้จากการที่ “องค์การการศึกษาวิทยาศาสตร์และวัฒนธรรมแห่งสหประชาชาติ (UNESCO) ได้ประกาศเกียรติคุณยกย่องศาสตราจารย์ พระยาอนุมานราชชน (ยง เสฐียรโกเศศ) เป็นบุคคลผู้มีผลงานดีเด่นทางวัฒนธรรมระดับโลก ประจำปี

ปีพุทธศักราช ๒๕๓๑ ...หน่วยงานทั้งภาครัฐบาลและเอกชนร่วมกัน จัดกิจกรรมรำลึกถึงคุณงามความดีที่ท่านสร้างสรรค์ผลงานอันเป็น ประโยชน์ไว้แก่ส่วนรวม ตลอดจนเผยแพร่เกียรติคุณให้ปรากฏ”^๑

พระเจ้าวรวงศ์เธอ กรมหมื่นนคราธิปพงศ์ประพันธ์ ทรงกล่าวถึง พระยาอนุমানราชธนไว้ว่า “ท่านเป็นบุคคลตัวอย่างของชาติไทยได้คิ สมองคุณประเทศชาติด้วยน้ำพักน้ำแรง วิริยะอุตสาหะ ประกอบการงาน รุดหน้าอยู่เสมอ ทั้งนี้โดยยึดมั่นในคุณธรรมของไทย คงแก่เรียนในภาษา ไทย ประวัติศาสตร์ไทย และวัฒนธรรมไทย สมควรแล้วที่เราจะยกย่อง สรรเสริญท่าน”^๒

ส่วนศาสตราจารย์วิลเลียม เจ. เกตต์นีย์ (William J. Gedney) ชาวอเมริกันกล่าวว่า “วิชาความรู้ของท่าน ทำให้อาจารย์รุ่นหลังและ นิสิตนักศึกษาพากันสยบแทบเท้าของท่าน และยกย่องท่านว่า เป็น ศาสตราจารย์ชั้นยอดเยี่ยมท่านหนึ่ง อันพึงได้รับความเคารพสักการะ ...ท่านผู้นี้ก็มีได้มีโคตรตระกูลเป็นไทยแท้ แต่จะมีใครอีกเล่าที่อุทิศตน ให้แก่ประเพณีไทย ประวัติศาสตร์ และภาษาไทย ยิ่งไปกว่าพระยา อนุมานราชธน”^๓ สัญลักษณ์ ศิวัรักษ์ ปัญญาชนสำคัญของไทยในปัจจุบัน เป็นผู้ที่เคยกราบแทบเท้าพระยาอนุมานราชธนเพื่อฝากตัวเป็นศิษย์ ของท่าน

การทำความเข้าใจผลงานของพระยาอนุมานราชธน รวมทั้ง บริบททางสังคมที่มีผลต่อการสร้างผลงานต่างๆ และอิทธิพลที่ผลงาน ของท่านมีต่อสังคมไทย จึงเป็นเรื่องที่มีความสำคัญอย่างยิ่ง หนังสือ เล่มนี้มุ่งทำความเข้าใจชีวิตและผลงานของพระยาอนุมานราชธนในแง่ ของการสร้าง ความหมายของ “ชาติไทย” และ “ความเป็นไทย” โดย พิจารณาอย่างสัมพันธ์กับบริบททางการเมืองและการเคลื่อนไหวทาง ชุมชนการณ์ในสังคมไทยตั้งแต่การปฏิวัติสยาม พ.ศ. ๒๔๗๕ จนถึงต้น ทศวรรษ ๒๕๑๐ การมองในแง่นี้ถือได้ว่าเป็นมุมมองใหม่ที่ช่วยให้ เข้าใจผลงานแต่ละเรื่องของพระยาอนุมานราชธนอย่างลึกซึ้งและรอบ ด้านขึ้น เข้าใจอิทธิพลของผลงานทั้งหมดของพระยาอนุมานราชธน ต่อสังคมไทยชัดเจนขึ้น รวมทั้งความคิดในเรื่อง “การพัฒนาชนบท”

ซึ่งพระยาอนุมานราชธนเสนอต่อรัฐบาลอย่างเป็นระบบในยุคเริ่มต้น
สงครามเย็นในทศวรรษ ๒๔๙๐ ด้วย

ผู้เขียนขอกราบขอบพระคุณศาสตราจารย์ ดร. เกรก เจ เรย์โนลด์ส์
ซึ่งไม่เพียงแต่จะให้คำวิจารณ์ที่เป็นประโยชน์อย่างยิ่งเท่านั้น ยังกรุณา
เขียน “คำนิยม” ให้หนังสือเล่มนี้ด้วย และขอกราบขอบพระคุณ
ศาสตราจารย์ ดร. นิธิ เอียวศรีวงศ์ กับศาสตราจารย์ ดร. จิตรพิพัย
นาถสุภา ที่กรุณาให้คำวิจารณ์ที่มีคุณค่าและเป็นประโยชน์อย่างมาก
อย่างไรก็ตาม ผู้เขียนไม่สามารถแก้ไขปรับปรุงในทุกประเด็นที่ปรมาจารย์
ทั้งสามท่านได้กรุณาเสนอแนะ ความผิดพลาดและความบกพร่องทั้งปวง
ในหนังสือเล่มนี้จึงเป็นความรับผิดชอบของผู้เขียนแต่เพียงผู้เดียวโดยแท้
ผู้เขียนขอกราบขอบพระคุณคุณสุจิตต์ วงษ์เทศ ที่ให้ความเมตตา
กรุณาแก่ผู้เขียนเป็นอย่างยิ่ง จนทำให้ผลงานของผู้เขียนได้รับการตีพิมพ์
เผยแพร่หลายเล่ม ซึ่งทำให้ผู้เขียนมีกำลังใจในการทำงานวิชาการ ขอ
ขอบพระคุณสำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัยที่กรุณาให้ทุนสนับสนุน
การวิจัยด้วยดีตลอดมา และขอขอบพระคุณสำนักพิมพ์มติชน โดยเฉพาะ
อย่างยิ่งคุณอพิสิทธิ์ ธีระจารุวรรณ ที่ได้จัดพิมพ์หนังสือของผู้เขียนหลาย
เล่มอย่างประณีตและสวยงาม

ศาสตราจารย์สายชล สัตยานุรักษ์

ต้นฤดูร้อน ๒๕๕๔

เชิงอรรถ

^๑ ทวีศักดิ์ เสนาณรงค์, “คำนำ” งานนิพนธ์ชุดสมบูรณ์ของศาสตราจารย์ พระยาอนุมานราชธน. หมวดชีวประวัติ เล่มที่ ๒ เรื่องอัตชีวประวัติพระยา อนุมานราชธนและสัมภาษณ์เสฐียรโกเศศ, กรุงเทพฯ : องค์การค้าของคุรุสภา และมูลนิธิเสฐียรโกเศศ-นาคะประทีป, ๒๕๓๑, น. “คำนำ”

^๒ อ้างใน สมชัย อนุมานราชธน สมศรี สุกุมลนันทน์ มัลลีย์ เวชชาชีวะ, พระยาอนุมานราชธน “เสฐียรโกเศศ” พ่อของลูก. พิมพ์ครั้งที่ ๒, กรุงเทพฯ : แม่ คำผง, ๒๕๓๐, น. ๑๐.

^๓ เรื่องเดียวกัน, น. ๑๑.

ตัวอย่าง

ตัวอย่าง

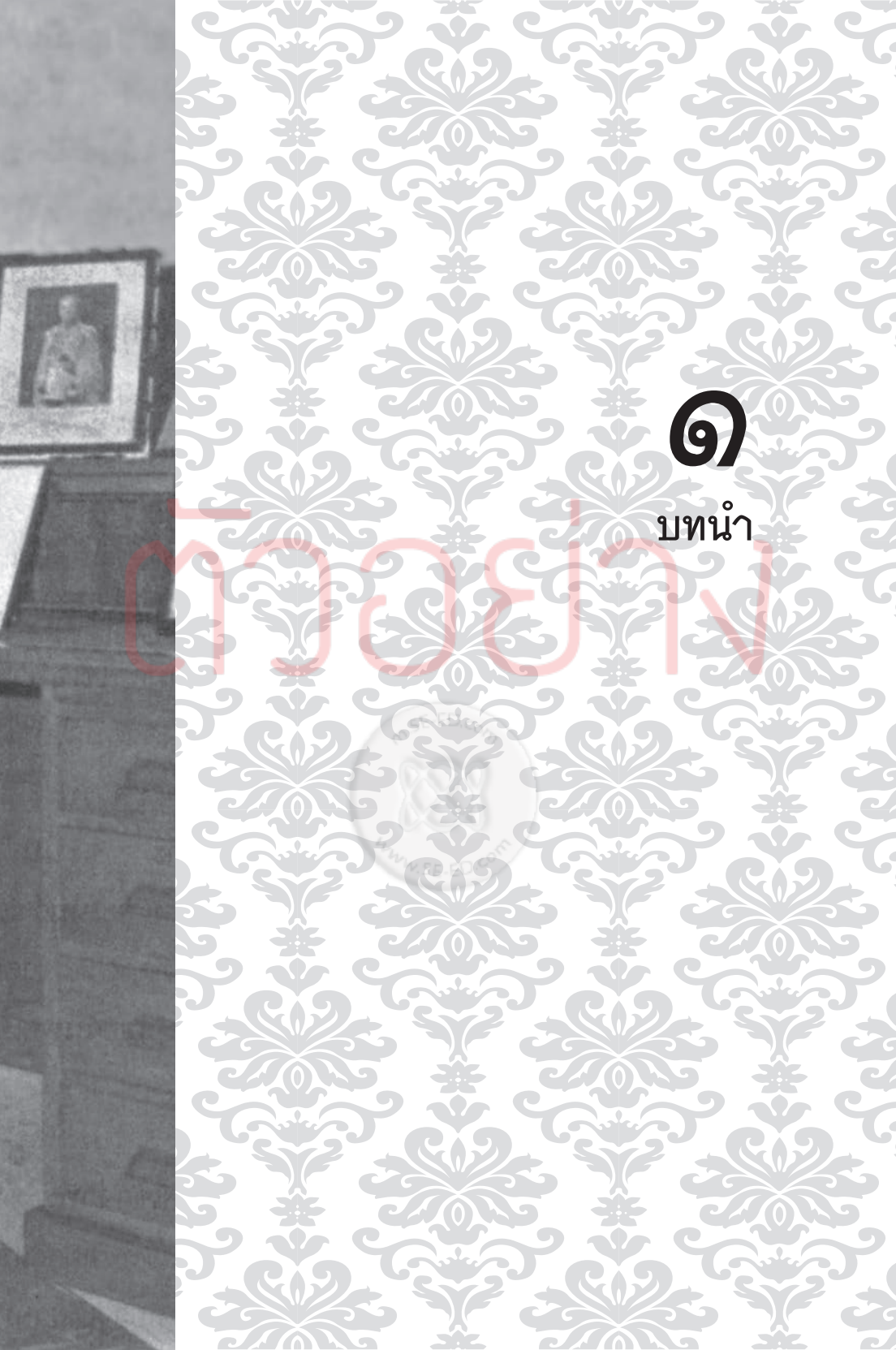
พระยาอนุมานราชธน
ปราชญ์สามัญชนผู้นิติ
“ความเป็นไทย”

ตัวอย่าง

ตัวอย่าง

๑

บทนำ

ตัวอย่าง

